

Çargah Tevşih

Kudûmün rahmet ü zevk u safâdır yâ Resûlallah

NEY

Azîz Mahmûd Hüdâyî Hazretleri

Usûlü : Sofyan [4/4]

Ku dû mü n
Hü dâ î

4
ra ye ra Al h lah me şe

7
tü ze v kü zev kü sa
fâ a t kî l e

11
fâ dı r yâ
ğer zâ hi

14
yâ Re sû la l lah Al
zâhir e ğer bâ tın bâ

18
la hi Zu hû run
tın Ka pun a

22
de r di u ş
i n ti sâ

26
şâ ka ş de vâ dî r
bet mi ş ge dâ dî r

**Kudûmün rahmet ü zevk ü safâdır yâ Resûlallah
Zuhûrun derd-i uşşâka devâdır yâ Resûlallah**

**Nebi idin dahi Âdem dururken mâ' vü tîn içre
İmâm-ı enbiyâ olsan revâdır yâ Resûlallah
Kemâlî zümre-i kümmel senin nûrunla bulmuştur
Vücûdun mazhar-ı tâmm-ı Hudâ'dır yâ Resûlallah**

**Seninle erdiler zâta dahi envâ'-ı lezzâta
İşin erbâb-ı hâcâta 'atâdır yâ Resûlallah**

**Hüdâyî'ye şefâ'at kıl eğer zâhir eğer bâtın
Kapuna intisâb etmiş gedâdır yâ Resûlallah**

S o f y a n U s û l ü

*) Dört zamanlıdır.

*) İki tane iki (2 +2 = 4) zamanın veya iki Nîm Sofyân'ın birleşmesinden meydana gelmiştir.

*) 4/8'lik ve 4/4'lük iki mertebesi varsa da, 4/4'lük ikinci derece daha çok kullanılmıştır.

*) Pışrevlerde, İlâhilerde, şarkılarda, türkülerde, oyun havalarında, kısaca özel usûl mecburiyeti olmayan hemen her formada kullanılmıştır

Sofyan D a r b U s û l ü

[4 / 4] m e r t e b e s i

1 . Darb :

(Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]

2 . Darb :

(Te) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]

3 . Darb :

(Ke) / [1 Zamanlı ve Zayıf]

Kaynak :

1) ' Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm ', M. Hurşit UNGAY

2) ' Türk Müsiki Nazariyatı ve Usûlleri-Kudüm Velveleri ' İsmail Hakkı ÖZKAN
[1941- 2010]

**AZİZ
MAHMÛD HÛDÂYÎ
HAZRETLERİ**

[1541 - 1628]

Osmanlı devri İstanbul velilerinin büyüklerindendir.

Asıl adı Mahmûd'dur. "Hüdâyî" ismi ve "Aziz" sıfatı kendisine sonradan verilmiştir. Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri'nin neslinden olup, "seyyid"dir. Bunu ilâhilerinin birinde: Ceddîm ü pîrim sultan Sen'sin yâ Rasûlâllâh diyerek kendisi de ifâde eder.

Koçhisar'da doğmuş, çocukluğu Sivrihisar'da geçmiştir.

O, bir asra yakın ömür sürmüş ve sekiz pâdişah devrini idrâk etmiş bir gönül sultânıdır. Asrında, gerek eserleri, gerekse sohbet, irşad, vaaz ve nasihatleri ile ümmet için bir feyiz kaynağı olmuştur.

İlim, tasavvuf ve edebiyat sahalarında parlak bir hüviyete sahip bulunan Hüdâyî Hazretleri, mâneviyat rehberleri arasında müstesnâ bir mevkiî hâizdir. O, kuruluş yıllarında Şeyh Edebali Hazretleri'nin yapmış olduğu kıymetli irşad, hizmet ve faâliyeti, aynı aşk, vecd ve heyecanla yürütebilen nâdir bir mânevî şahsiyettir. Allah rızâsı istikâmetinde ihlâs, samîmiyet ve gayret üzere hareket eden Hüdâyî Hazretleri, sahip olduğu zâhiri ve bâtınî liyâkat sebebiyle de hem pâdişahların hem de bütün tebaanın sevdiği bir Hak dostu olarak tebâruz etmiştir.

Osmanlı'nın yükselişten yavaş yavaş duraklamaya doğru seyir takip eden bir devrinde yaşayan Hüdâyî Hazretleri, bir yandan sultanların âdil, gayretli ve mâneviyat bakımından güçlü ve zinde olmaları için büyük himmetler sarf etmiş, bir yandan da birtakım kargaşadan bunalan devlet ricâlinin ve halkın gönül yaralarını âdeta hâzik bir hekim gibi sarmasını bilmiştir. Bundan dolayı hemen herkes, onun sohbet, irşad ve hizmet sofrasına koşarak ferahlamış; dergâhı, gönüllerin huzur ve saâdete kavuştuğu bir mekân olmuştur.

TEVŞİH

Sözlükte "süslemek, düzenlemek" anlamındaki tevşih, Türk dinî musikisinde mevlid ve mi'râciyye gibi büyük formda ve uzun eserlerin bölümleri arasında okunmak üzere bestelenmiş, güfteleri Hz. Peygamber'i konu alan ilâhilere verilen addır. Bölümleri süsleyerek renklendirdiği için bu adla anılmış olmalıdır. Tevşihler bazı eski kayıtlarda "tevşih ilâhi, mevlid tevşihî" gibi ifadelerle anılmaktadır. Güfte bakımından na'larla aynı nitelikleri taşıyan tevşihler, çoğunlukla serbest şekilde (irticâli) icra edilen na'lerden besteli olmaları ve koro halinde okunmaları gibi özellikleriyle ayrılır. Sözleri daha çok Türkçe'dir, ancak Arapça ve Farsça yazılmış tevşihler de vardır. Güfteleri genellikle iki, üç, beş, altı mısradan ibaret bir kıta olan tevşihler ekseriyetle devr-i kebîr, çenber, evsat, zencir gibi büyük usullerle bestelenmiştir. Tevşih okuyanlara "tevşihhân" denir. Tevşih okuyuşunda dikkat edilmesi gereken hususlar şöylece özetlenebilir:

1. Mevlid bahirleri belli makam ve konular etrafında okunduğundan tevşihin de okunacak bahrin makamına ve konusuna uygun biçimde seçilmesi gerekir. Meselâ velâdet bahrine rast makamıyla girileceğine göre bu bahirden önce okunacak tevşih de rast veya rastın tertiplerinden; mi'rac bahri segâh, hüzzam veya irak makamlarından okunacağına göre tevşihin de bu makamlarda olması gerekir. Ayrıca tevşihin ve bahrin konusu arasındaki uyuma dikkat edilmelidir.

2. Tevşih okurken dik akorttan mümkün olduğunca kaçınmalı, herkesin uyabileceği orta bir akort tercih edilmelidir. Böylece tevşihhânla mevlidhân arasında ortaya çıkabilecek akort problemlerine sebebiyet verilmemiş olur.

3. Tevşih okuyanlar arasında ses birliğine bilhassa önem verilmelidir. Böylece usul darblarına beraberce uyularak güfteye meydana gelebilecek anlam bozukluklarına sebep olan hece bölünmelerinin önüne geçilmiş olur.

Tevşih formu bestekârlar arasında büyük rağbet görmüş, ilâhiden sonra en çok beste yapılan dinî mûsiki formu olmuştur. Ancak günümüze ulaşan tevşih repertuarında pek çok eserin kaybolduğu anlaşılmaktadır. Cumhuriyet'ten sonra gerçekleştirilen iki ayrı nota nesriyatıyla bu tevşihlerden bir kısmı yayımlanmıştır. Bunlardan ilki Rauf Yektâ, Zekâizâde Ahmet İrsoy ve Ali Rifat Çağatay'dan meydana gelen tasnif ve tesbit komisyonu tarafından belirlenen yirmi sekiz eserdir (İstanbul 1931). Diğeri Yusuf Ömürlü'nün yayımladığı 193 adet tevşihdir (İstanbul 2007). Tevşih repertuarı içerisinde en çok bestelenen güfte Dede Ömer Rüşenî'nin, "Çün doğup tuttu cihan yüzünü hüsnün güneşi / Kim ola sevmeye bu vechile sen mâhveşi" beytiyle başlayan uzun manzumesidir. Başta Buhûrîzâde Mustafa İtrî Efendi olmak üzere pek çok mûsikişinas tarafından bestelenen eserin yirmi beş ayrı bestesi tesbit edilmiştir. Aziz Mahmud Hüdâyî Hazretlerinin yazdığı ve yine kendisinin bestelediği söylenen, "Kudûmün rahmet ü zevk ü safâdır yâ Resûlallah" mısraıyla başlayan çârgâh, Zekâî Dede'nin, "Bir muazzam pâdişahsın ki kulundur cümle şâh" mısraıyla başlayan şevkutarab, Hacı Fâik Bey'in, "Merhabâ ey fahr-i âlem merhabâ" mısraıyla başlayan hüzzam tevşihleri günümüzde sıkça okunan eserler arasındadır.

Kaynak : TDVİA Tevşih Maddesi / Nuri Özcan